Vladen Bahnov [1]

CE ESTE DIAVOLUL?

Traducerea de Nicolae Manea [2]

[1] Владлен Ефимович Бахнов (1924-1994)
[2] A apărut în limba română în Colecţia „Povestiri Ştiinţifico-Fantastice” nr. nr. 401/1 august 1971.

Sala era ticsită. Conferenţiarul - un tânăr savant - vorbea de mai bine de o oră şi jumătate. Auditoriul îi sorbea cuvintele.

— Dacă ştiinţa contemporană, spunea el, nu poate încă să aducă proba zdrobitoare că emisarii altor planete au vizitat Pământul, zeci de mituri, de legende şi texte biblice, calificate drept neautentice, conservă, sub o formă cifrată, amintirea, uneori deformată, a întâlnirilor cu solii altor lumi.

Eliberate de aporturile unei epoci trecute şi corect analizate, aceste mărturii duc la concluzia că, în cursul unei existenţe destul de scurte de altfel la scară cosmică, omenirea a atras nu numai o dată atenţia creaturilor raţionale venite din altă parte.

Din acest punct de vedere şi cu titlu de exemplu, aş vrea să încerc să descifrez aici legenda cea mai răspândită şi foarte sugestivă: aceea a doctorului Faust.

Neîndoielnic, legenda lui Faust e întemeiată pe o bază istorică. Or, chiar examinând foarte superficial conţinutul său, aşa cum ea apare în prima variantă din 1587 şi destul de bine, de altfel, în nenumăratele variante posterioare, există o obiecţie, ceva care bate la ochi şi celor mai puţin iniţiaţi: ce nevoie avea Mefistofel de acest bătrân savant?

Biserica, ştiţi, pretindea că omenirea e scufundată în păcat, Noi nu putem astăzi să evaluăm cu exactitate procentajul acestei omeniri pe care zisa Biserică o condamna pedepselor veşnice. Dar chiar admiţând că în epoca lui Faust statisticile oficiale n-ar fi recunoscut decât un afurisit la o sută de credincioşi, se înţelege de la sine, ţinând cont de mortalitatea extrem de ridicată din evul mediu, că iadul nu ducea lipsă de clienţi. Ceea ce implică faptul că un suflet mai mult sau mai puţin nu prezenta

pentru Lucifer nici o importanţă deosebită.

Pentru ce, de atunci, Mefistofel a crezut necesar să cheltuiască eforturi - e cazul să le calificăm chiar drept diabolice - pentru a-şi procura un suflet de doctor german?

Căci, ţineţi minte, ce nu propunea Mefistofel lui Faust în schimbul semnăturii: ştiinţă, bani, glorie, tinereţe, putere! Ba încă şi mai mult. Mefistofel admite să se facă servitorul, aproape sclavul lui Faust. Pactul pe care îl încheie se dovedeşte, în ultimă instanţă, un contract dificil chiar pentru acela care-l propusese. A ce seamănă aceasta? Despre ce era deci vorba?

Tradiţia lasă această problemă fără răspuns. Dar iată, după părerea mea, ultimul cuvânt al acestei aparente enigme.

Cine era, după opinia dumneavoastră, acest Mefistofel? Un demon de rangul cel mai înalt? Ambasadorul lui Lucifer? Poate însuşi Lucifer? Evident, nu!

Atunci era un om, ca dumneavoastră şi ca mine, transformat de imaginaţia autorilor anonimi în Dumnezeu (sau, mai bine zis, în Diavol). Cu atât mai mult se impune un răspuns negativ: Mefistofel nu era un om, cel puţin în sensul uzual al termenului.

Atunci ce era?

Emisarul unei alte lumi, reprezentantul unei civilizaţii infinit mai dezvoltată decât a noastră. Şi numai dintr-o pură convenţie, în urma acestei expuneri, vom continua să-i dăm numele de Diavol.

La prima vedere, poate că explicaţia va surprinde pe unii dintre dumneavoastră. Dar puneţi-vă în situaţia ipotezei, consideraţi sub această direcţie evenimentele atestate de legendă, şi totul va deveni limpede.

De unde venea acest pretins Mefistofel? Nu ştiu nimic.

Poate din Marte, poate dintr-un sistem stelar apropiat (de exemplu, din 61 Lebăda), poate din altă galaxie. Convenţie pentru convenţie, să convenim de a numi locul de origine al lui Mefistofel prin iniţialele acestui nume: deci va fi planeta M, locuită de Emieni.

Cu ce scopuri plecase Mefistofel de acolo? Cu aceleaşi scopuri ca ale noastre, care ne pregătim pentru zborurile interplanetare: în scopuri ştiinţifice.

Se poate chiar trage concluzia că programul lui Mefistofel cuprindea următoarele puncte:

a. Există viaţă pe Pământ?

b. Există vreo speranţă ca fiinţe raţionale să apară, într-o zi sau alta, pe acest enigmatic corp ceresc?

c. În cazul în care, prin imposibil, au fost descoperite asemenea fiinţe, ce nivel de civilizaţie au atins? Etc. etc.

Se cade de acord că Mefistofel, încă înainte de întâlnirea lui cu Faust, dispunea de toate elementele răspunsului. Dar este, de asemenea, probabil că, fie din cauza originii sale străine, fie din cauza temperamentului său natural, el suferea de tendinţe subiectiviste în aprecierea proceselor pământeşti. Faust, de altfel, i-o reproşează în multe rânduri: amintiţi-vă nenumăratele discuţii în cursul cărora, unul sau altul, se lasă în voia unor apostrofări excesive.

Totul ne îndeamnă deci să bănuim că organizatorii expediţiei-Mefisto ţinuseră seama de la început de caracterul unilateral neobiectiv al lui Mefisto şi, în consecinţă, de fragilitatea informaţiilor primite. Tocmai pentru aceasta, şi aici ajungem la miezul problemei, numitul Mefisto primise instrucţiuni să aducă pe M un pământean, acesta presupus mai competent decât un nou venit pentru a explica ceea ce se petrece pe planetă vizitată. Îmi veţi obiecta că noi ne explicăm de obicei prin

noi înşine. Savanţii din M puteau foarte bine să ignoreze acest detaliu.

Pe scurt, Mefistofel trebuia să aducă un om terestru. Natural, l-a căutat pe cel mai reprezentativ. Şi, totul fiind bine cântărit, în loc să-şi procure un ministru sau chiar un suveran, a preferat să-şi îndrepte alegerea asupra unui om serios: un om de ştiinţă, a cărui conştiinţă va garanta adevărul. Iată pentru ce de doctorul Faust avea Mefisto nevoie, şi numai de el.

Aici se ridică o problemă: acest eminent savant ştia cine era Mefistofel? Ei bine, nu! Mefistofel a încercat să-l facă să înţeleagă de unde venea şi cu ce misiune? Cu atât mai puţin. Înclin chiar să gândesc, şi acest lucru nu-i lipsit de interes, că el însuşi a povestit că venise din iad.

Mă întrebaţi pentru ce? Am să vă explic.

Să presupunem că Mefisto ar apărea astăzi unui fizician. Ar merita oare să se prezinte ca Diavol? În nici un caz! Ar pierde un timp excesiv spre a-l convinge pe savant că nu e vorba decât de un travesti. Ţinând seama de interesul actual pentru cucerirea spaţiului, Mefisto se va prezenta ca un confrate descins dintr-o altă planetă, fizicianul va fi nebun de bucurie şi se va duce cu el, dacă pot îndrăzni să zic, chiar dracului...

În evul mediu, problema se punea în termeni contrarii. Un Mefisto, hazardându-se să-i mărturisească lui Faust tot adevărul, ar fi fost luat imediat drept nebun. Dacă ar fi încercat să dovedească că s-a coborât cu adevărat din Cosmos, s-ar fi găsit în situaţia de a ţine un întreg curs de fizică: de la sistemul lui Copernic până la teoria cuantelor, trecând prin relativitatea einsteineană şi principiul motorului fotonic.

Vă închipuiţi un savant din evul mediu ascultând acest

discurs! În ciuda inteligenţei sale superioare, venerabilul bătrân n-ar fi fost niciodată în stare să absoarbă o asemenea cascadă de revelaţii. Totul ar fi putut chiar sfârşi în mod tragic, lucru ce nu intra în program.

Nu e atunci mult mai practic să te dai drept Spiritul răului, a cărui frecventare, pe lângă izvor de mari neplăceri, era considerată drept curentă? De altfel, Faust crede de îndată această mistificare şi cu atât mai multă uşurinţă cu cât, datorită realizărilor ştiinţei şi tehnicii emiene (realizări încă necunoscute pe Pământ: să treci prin zid, să te faci invizibil sau, pur şi simplu, să zbori), datorită, spun, acestor realizări ale unei ştiinţe şi tehnici de avangardă, Mefistofel pare să-şi arate apartenenţa la clasa slujitorilor iadului.

Mai puteţi zice: la ce bun să se facă atâtea mofturi cu doctorul Faust? Nu era mult mai simplu să fie furat prin şiretlic? Semnarea aceasta a pactului, de exemplu, nu era de prisos?

Mă gândesc că trebuie să căutăm explicaţia în faptul că ştiinţa şi tehnica nu erau numai ele singure de avangardă pe planeta M. Într-un timp - evul mediu -, când pe Pământ domneau ilegalitatea şi arbitrariul, democraţia atinsese pe M o asemenea dezvoltare şi libertatea individuală era atât de respectată încât emienii n-ar fi tolerat în nici un fel de a face rău cuiva, chiar unui străin.

Mefisto o ştia. La curent cu neplăcerile pe care le-ar fi atras călcarea legii, el voia ca semnătura să certifice, la întoarcerea sa, că Faust plecase de bunăvoie. Ceea ca el a şi obţinut, ştiţi cum: făcându-l pe Faust să creadă că semna doar actul de vânzare a sufletului.

Aici survine o întrebare delicată: cum de a putut emisarul unei civilizaţii atât de dezvoltate, un explorator cosmic crescut în respectul persoanei emiene să-şi permită să ia în

râs un doctor naiv? Ce l-a împins să exploateze candoarea unui bătrân savant?

Această rea-credinţă ar fi, într-adevăr, inexplicabilă dacă n-am şti că, în momentul întâlnirii cu Faust, Mefistofel îi frecventase de mult timp pe oameni. Suntem în prezenţa unui caz particular de influenţă a mediului.

Rămâne un ultim punct de lămurit: aspectul fizic al lui Mefisto.

O primă ipoteză ni se prezintă: coada, coarnele, sistemul pilos etc. ar fi false; exploratorul interstelar s-ar fi simţit ridicol să corespundă cu imaginea unei creaturi, infernale, aşa cum Faust ar fi putut să şi-o formeze.

Eu înlătur această interpretare. Deşi nimic nu atestă că locuitorii din M ar fi constituiţi exact ca noi, se poate totuşi admite prezenţa la ei a unor excrescenţe frontale ceratoide, a unui apendice codal posterior şi a altor atribute, fie în stare rudimentară, ca propriul nostru apendice intestinal, fie cu totul de structuri exercitând o funcţiune determinată.

În cel de-al doilea caz, ceea ce numim noi coarne ar putea foarte bine să joace rolul unei antene cu două ramuri pentru un receptor de emisiuni telepatice (să ne amintim că Mefistofel citea ghidările de la distanţa), iar ceea ce noi luăm drept coadă să constituie, evident, contactul cu Pământul.

Pe de altă parte, ţinând cont de scânteile care pot fi produse pe blana unei pisici, totul arată că pilozitatea abundentă, care distinge populaţiile din M, nu este altceva decât un sistem sui-generis de acumulatori, însărcinat cu furnizarea curentului pentru postul receptor-emiţător de telepatie fără fir.

Veţi vrea, desigur, să mă întrebaţi pentru ce emienii seamănă atât de mult cu imaginea tradiţională a Diavolului.

La care eu voi răspunde că acest tip de întrebare exprimă o confuzie regretabilă între efect şi cauză. Cine ne va certifica faptul că Mefistofel a fost primul emian debarcat pe Terra? Nu este mult mai raţional să admitem că planeta M a trimis expediţii pe Pământ din timpurile cele mai vechi? Şi că istoriile cu apariţia Diavolului nu sunt decât reflectarea fantastică a contactelor reale cu emienii? Şi că imaginea legendară a Spiritului răului a fost născocită pe baza asemănării cu aceste creaturi din altă lume?

Cât despre faptul că aceste expediţii n-au mai fost reluate în următoarele secole, cauza este foarte simplă: studiind suficient Pământul, savanţii din M şi-au îndreptat cercetările lor în alte părţi.

Afară de cazul în care, găsind omul prea înapoiat ca să-i înţeleagă, ei aţi decis să aştepte ca pământenii să atingă nivelul mintal cuvenit pentru ca o comunicare reală să se poată stabili.

Şi momentul acesta este posibil să fi venit. În orice caz, trebuie să ne pregătim. Într-o zi sau alta, în seara asta poate, un necunoscut, fără pană la pălărie şi fără tolba plină, vă va zice:

— Iată-mă...

*

Conferenţiarul făcu o pauză, parcurse cu privirea rândurile înghesuite ale publicului şi-şi îndreptă nodul la cravată.

O secundă mai târziu, nu mai rămânea nici o urmă din ceaţa trandafirie în care se evaporase.